

SPRÅKNÄMNDEN FÖR FINLÄNDSKA TECKENSPRÅK – det 76:e mötet

Tid fredagen den 9 oktober 2020 kl. 10.08–13.50 (lunchpaus kl. 11.30–12.30)
Plats distansmöte med Zoom

Närvarande:

medlemmar Alf Ekström
Jarkko Keränen
Sanna Paasonen
Juhana Salonen ordförande
Elina Tapio
Mikaela Tillander

sekreterare Maria Andersson-Koski
Leena Savolainen

gäster Annika Aalto Finlands Dövas Förbund, § 4
Janne Kankkonen Finlands Dövas Förbund
Ulla Sivunen studerande, Jyväskylän universitet, § 4
Tomas Uusimäki Finlands Dövas Förbund

Frånvarande:

medlem Taina Petäjäinen
Mari Virtanen

PROTOKOLL

§ 1 Mötet öppnas

Ordförande öppnade mötet kl. 10.08.

§ 2 Mötets laglighet och beslutsföret

Ordföranden konstaterade att mötet var lagenligt sammankallat och beslutsfört.

§ 3 Mötets föredragningslista

Till meddelanden tillades en punkt. För övrigt godkändes föredragningslistan utan ändringar.

§ 4 Teckenspråksundervisning

Ulla Sivunen (student vid Jyväskylä universitet, pedagogie magister) och Laura Kanto (forskare, Jyväskylä universitet) bad Teckenspråksnämnden behandla teckenspråksundervisning och möjligen ta ställning till de många olika utmaningar som är kopplade till teckenspråksundervisning i dag. Annika Aalto (specialsakkunnig, Finlands Dövas Förbund) var inbjuden som representant för finlandssvenskt teckenspråk.

Sivunen, Kanto och Aalto hade alla, i separata videor, lyft fram problematik som berör teckenspråksundervisning. Som förhandsmaterial hade nämndmedlemmarna också fått bekanta sig med intervjun [Teckenspråkslärarens profil](#) och tillhörande artikel ([De Weert, Salonen & Liikamaa, 2016](#)). Videorna och artiklarna utgjorde en grund för diskussionen. Information om projekt VIKKE, som leds av Laura Kanto, finns på [Jyväskylä universitets webbsida](#).

Undervisning i teckenspråk utgör en bred och komplex helhet. Inledningsvis kan undervisningen indelas enligt vilka undervisningsprinciper som tillämpas (didaktik):

- teckenspråk som modersmål (t.ex. den grundläggande utbildningens undervisning i *teckenspråk och litteratur*)
- teckenspråk som främmande språk (t.ex. utbildning av teckenspråkstolkare)

Inom teckenspråkig familjeundervisning, som kommunerna erbjuder som särskild anpassningsträning, går det däremot inte att använda sig av en traditionell didaktisk indelning. För närvarande finns det en stor variation i hurdan undervisning familjerna erbjuds, både då det gäller innehåll och kvalitet. Det finns heller ingen pedagogisk plan för vad familjeundervisningen borde innehålla och undervisningsmaterial saknas.

Nedan presenteras synpunkter och frågeställningar som dök upp i diskussionen i listform:

- a) Teckenspråkslärare och behörighetskrav
- Historisk förändring: tidigare bestod majoriteten teckenspråkslärare som undervisade i familjer av teckenspråkiga döva. Numera finns det få teckenspråkiga lärare. De flesta lärarna är hörande tolkar.
  - Vilka egenskaper som ses som "lämpliga" för en teckenspråkslärare upplevs fortsättningsvis en känslig fråga (tabubelagt ämne). Av denna orsak vågar hörande tolkar inte alltid medge att de undervisar i teckenspråk.
  - Vilka läraregenskaper är centrala i familjeundervisning? Ska läraren också fungera som förebild för kultur- och identitetsutveckling?
  - Borde behörighetskraven fastställas officiellt?
    - Ja, men i familjeundervisning måste inlärningsbehoven beaktas individuellt för varje familj. Därtill måste bristen på teckenspråkslärare beaktas i olika kommuner.
    - Behörighetskraven måste formuleras olika beroende på om det handlar om modersmåls- och främmandespråksundervisning.
    - Med tanke på undervisning i finlandssvenskt teckenspråk krävs flexibilitet och skräddarsydda lösningar. Det är orealistiskt att förutsätta högskoleexamen av alla som undervisar i språket.

- Tolkar som lärare
  - Vad innebär tillräckliga språkkunskaper? Pedagogiska kunskaper?
  - Hurdana språkkunskaper kan tolken tillägna sig i samband med tolkutbildningen?
- I dag anser många som arbetar med teckenspråksundervisning att frågeställningen om *vem som får undervisa?* är föråldrad. Istället borde vi fokusera på *vad enskilda barn och familjer behöver*. Varje barn och varje familj har individuella behov som kan förändras med tiden.

b) Familjeundervisning som en del av kommunens handikapps-service

- En beskrivning av hur ett hörselskadat barn med familj kan beviljas undervisning i tecken eller teckenspråk:

barnet får en remiss till specialsjukvården (hörcentralen) och skrivs in som patient (för rehabilitering) -> barnet besöker hörcentralens talterapeut eller annan sjukvårdspersonal som deltar i habiliteringen och på mottagningen fattas beslut om att läkaren¹ skriver ett utlåtande som rekommenderar undervisning i tecken eller teckenspråk -> utlåtandet tilläggs som bilaga i kommunens ansökan om handikapptjänster -> positivt beslut² -> leta efter lärare

- För familjeundervisning anlitar kommuner hellre personer som har ett eget företag eller anställning vid ett företag. För andra kan det vara svårare att få jobb inom familjeundervisning.

c) Teckenundervisning (stödtecken och teckenkommunikation)

- Enligt Finlands Dövas Förbunds erbjuder hörcentralerna i första hand talterapi och hörselhabilitering till barn med chockimplantat. En del barn och familjer erbjuds därtill undervisning i (stöd)tecken som en del av habiliteringen. Undervisning i teckenspråk erbjuds däremot inte.
- Vi känner ändå till att en del familjer trots allt valt teckenspråksundervisning framom undervisning i tecken. Detta kan ställa till problem, ifall de som ansvarar för habiliteringen (hörcentralerna) inte godkänner familjens beslut.
- FPA har i vissa fall avslagit ett barns ansökan om rätt till tolktjänst med motiveringen att barnet fått undervisning i tecken och därför inte är teckenspråksanvändare.
  - FPA:s uppfattning gör att barnet inte får tillgång till den tolktjänst hen behöver vilket ytterligare försvårar barnets möjlighet att bli teckenspråkig.
  - FPA har en bristfällig förståelse för innebörden av språk (kommunikation vs. språk)
- Ifall ett tolkföretag inte rekryterat en lärare med teckenspråk som modersmål, erbjuder företaget vanligen enbart undervisning i tecken. Diskussionen om “vem

¹ Utlåtandet kan också också skrivas av andra experter, till exempel specialsakkunniga vid Finlands Dövas Förbund. En del kommuner kan ändå kräva att utlåtandet är skrivet av en läkare.

² Teckenspråksundervisning beviljas efter prövning (öronmärkt anslag) med stöd i *lagen om service och stöd på grund av handikapp* som en del av habiliteringen. Undervisningen är därmed inte en subjektiv rätt.

som får undervisa” har medfört synpunkter om att “tolkar inte får undervisa” vilket i sin tur gjort tolkföretag försiktiga att erbjuda teckenspråksundervisning. Detta har uppenbarligen också bidragit till att kommuner så gott som enbart erbjuder undervisning i tecken för familjer.

- Vilka forskningsresultat grundar sig den utbredda undervisningen i stödtecken sig på? Hurdana undervisningsmetoder används? Vad är egentligen stödtecken och på vilket sätt används tecken för att stöda talet? Vilken är egentligen skillnaden mellan tecknat tal och tecken som stöd?
  - Humak har sökt finansiering för att planera ett forskningsprojekt om stödtecken.
- Dubbelutmaningar för finlandssvenska döva barn:
  - Tidigare undervisningsmaterial har grundat sig på finskt teckenspråk. Nytt material finns inte.
  - Exempel: En familj beviljades undervisning i finska stödtecken och barnet lärde sig finskt teckenspråk i andra sammanhang. Vid skolstarten kunde barnet inte dra nytta av dessa eftersom skolspråket var svenska. Kommunen ansåg ändå att barnet inte behövde undervisning i finlandssvenskt teckenspråk, eftersom barnet redan fått undervisningen i finska stödtecken och det borde räcka. Fallet behandlas i hovrätten.

d) Register för teckenspråkslärare

- Vem skulle upprätthålla ett register?
- Vilka behörighetskrav skulle gälla?
- På vilket sätt kunde undervisningsfärdigheter uppvisas?

e) Döva invandrare

- Hur kunde teckenspråksundervisning för döva invandrare arrangeras och utvecklas?

Det finns ingen som har en heltäckande bild av situationen för undervisning i teckenspråk och tecken som stöd. Vi konstaterade att Teckenspråksnämndens roll kunde vara att stödja och främja samarbete på området.

Beslut 1. Teckenspråksnämnden föreslår en kartläggning av undervisningssituationen som ett samarbete mellan Jyväskylä universitet och Finlands Dövas Förbund. Då vi fått aktuell information från fältet är det lättare att förbättra situationen. Teckenspråksnämnden föreslår också ett internationellt seminarium eller en workshop med teckenspråksundervisning som tema.

§ 5 Justering av föregående mötesprotokoll

I både det finska och svenska mötesprotokollet från 19.5.2020 ströks formuleringen om Teckensspråkscentrets Wikipedia-arbete. I övrigt godkändes protokollen utan ändringar.

Justeringen av protokollen på finskt teckenspråk (möte 70, 73, 74) flyttades till följande möte.

§ 6 Val av person som gör det teckenspråkiga mötesreferatet

Juhana Salonen valdes att teckna det teckenspråkiga mötesreferatet.

§ 7 FPA:s nya riktlinjer för döva tolkar – FPA:s svar på nämndens ställningstagande

Den 15 maj skickade Teckensspråksnämnden ett [ställningstagande](#) till FPA om de nya riktlinjerna att inte erbjuda relätolkning som en del av tolkningstjänsten. FPA besvarade ställningstagandet [den 8 juni](#). I svaret bemöts Teckensspråksnämnden med juridiska argument och nämnden upplevde att FPA undviker att förhålla sig till påtalade behov.

Också andra aktörer har reagerat på FPA:s svar. Päivi Rainò sammankallade i augusti en grupp för att diskutera ärendet. Som en konkret följd har jurister inom Kieliasiantuntijat ry tagit sig an arbetsmöjligheterna för en döv tolk som är medlem i fackförbundet.

Beslut 2: Vi beslöt att fortsätta följa upp situationen och vid behov kommentera andras utlåtanden om ärendet.

§ 8 Övriga ärenden

- a) Wikipedia-artiklar om teckenspråk och döva.

Sekreterarna har hört sig för om intresse bland olika aktörer men fått lite gensvar. Teckensspråksnämnden var enig om att det finns ett behov för en koordinerande part för att komma igång med arbetet.

Beslut 3: Sekreterarna reder, med stöd av språkrådgivarna vid Finlands Dövas Förbund, ut hur arbetsprocessen kan gå vidare.

- b) Situationen för döva invandrare och Finlands Dövas Förbunds roll

Inför Teckensspråksnämndens möte kommenterade Marika Rönnberg (specialsakkunnig, Finlands Dövas Förbund) förbundets verksamhet för döva invandrare, asylsökande och flyktingar. Även om Rönnbergs kommentar tangerar ämnet önskade sig Teckensspråksnämndens medlemmar mer information om vilket stöd döva invandrare de facto får i vardagen på olika håll i Finland.

Beslut 4: Sekreterarna fortsätter reda ut ärendet med Finlands Dövas Förbunds specialsakkunniga och regionsarbetare.

§ 9 Meddelanden

- a) Det nordiska teckenspråksnätverket har beställt en utredning om vilka juridiskt betydelsefulla dokument som påverkar barns möjlighet att få och använda teckenspråk i Norden. Utredningen görs av den svenska juristen Richard Sahlin och kompletterar den tidigare beställningen på en litteraturöversikt om nordiska barn och ungas tillgång på teckenspråk. Båda utredningarna ska offentliggöras på ett seminarium våren 2021.
- b) Undervisnings- och kulturministeriet har beslutat att Jyväskylän universitet och Helsingfors universitet tilldelas forskningsansvar i finlandssvenskt teckenspråk från 2021.
- c) Den första Teckenspråksbarometern genomförs under ledning av Humanistiska yrkeshögskolan Humak i oktober 2020 (Finlands Dövas Förbunds nyhet).
- d) Forskningsprojektet Tecknade minnen hade ett online-öppningsseminarium den 22 september. Forskningsprojektet utreder kränkningar av dövas och teckenspråkigas rättigheter.
- e) Nina Sivunen och Elina Tapio har publicerat en vetenskaplig artikel. Sivunen, N. & Tapio, E. 2020. "Do you understand (me)?" Negotiating mutual understanding by using gaze and environmentally coupled gestures between two deaf signing participants. Applied Linguistic Review.

§ 10 Följande möte

Följande möte hålls den 1 december 2020.

§ 11 Mötet avslutas

Ordföranden avslutade mötet kl. 13.50.

Vid protokollet

Justerat av

Maria Andersson-Koski
Sekreterare

Juhana Salonen
Ordförande